

Prije tri godine djelo autorice **Dominique Kirchner Reill** pod naslovom *The Fiume Crisis: Life in the Wake of the Habsburg Empire* predstavljen je u Rijeci, a sada knjigu imamo prilike čitati i na hrvatskom u izdanju naklade Ljevak.

RIJEČKA KRIZA

Povijest i posljedice jednog poslijeratnog sukoba

Riječka kriza, koja se odvijala između 1918. i 1921. godine, jedno je od značajnih, ali često zaboravljenih poglavlja europske povijesti u razdoblju nakon Prvog svjetskog rata. Grad Rijeka, smješten na strateški važnoj poziciji na Jadranskom moru, postao je predmetom političkih i nacionalističkih sukoba koji su odražavali šire probleme s kojima se Europa suočavala nakon raspada velikih carstava, posebno Austro-Ugarske. Ovaj sukob bio je ključan za razumijevanje dinamike između nacionalističkih ideologija, imperijalnih ostataka i novih država koje su se rađale na ruševinama starog kontinenta.

Povijesni kontekst i uzroci

Prvi svjetski rat završio je potpunim slomom Austro-Ugarskog Carstva, koje je nestalo s političke karte Europe. Rijeka, kao važna luka i industrijsko središte, odjednom se našla u središtu sporova između Italije, Jugoslavije i lokalnih autonomističkih pokreta. Za Italiju, Rijeka je predstavljala simbol nacionalne ekspanzije i želje za ujedinjenjem svih Talijana, dok je za novoformiranu Kraljevinu SHS (Srba, Hrvata i Slovenaca) grad bio ključan za gospodarstvo i izlaz na more. Ovi sukobi oko nacionalnog identiteta i teritorijalne pripadnosti samo su pogoršali političku situaciju u Rijeci nakon rata.

U tom razdoblju, grad je bio dom raznolike populacije koja je uključivala Talijane, Hrvate, Mađare, Slovence, pa čak i manju židovsku zajednicu. Multikulturalni identitet Rijeke postao je izvor sukoba jer su različite grupe polagale pravo na grad i njegovu budućnost. Nakon Prvog svjetskog rata, grad je bio formalno pod kontrolom međunarodne zajednice, ali stvarna moć bila je podijeljena između lokalnih i stranih frakcija.

Dolazak D'Annunzija i Krvavi Božić

Jedan od ključnih trenutaka u Riječkoj krizi dogodio se kada je talijanski pjesnik i nacionalist Gabriele D'Annunzio zauzeo grad u rujnu 1919. godine. Ovaj događaj je bio rezultat D'Annunzijevog nezadovoljstva politikom službene Italije, koja je pod pritiskom međunarodnih sila, posebno SAD-a i tadašnjeg predsjednika Woodrowa Wilsona, bila prisiljena odustati od svojih teritorijalnih pretenzija na Rijeku. D'Annunzio je okupirao grad i proglasio ga talijanskim, što je dovelo do sukoba s Jugoslavijom i lokalnim stanovništvom koje nije podržavalo talijansku dominaciju. Najkrvaviji trenutak ove okupacije dogodio se na Božić 1920. godine, poznat kao "Krvavi Božić". Tada su se sukobili D'Annunzijevi legionari i talijanska vojska, koja je naposljetku okončala njegovu

vladavinu. Bitka koja je trajala nekoliko dana rezultirala je velikim razaranjem, a D'Annunzio je bio prisiljen napustiti Guvernerovu palaču i grad.

Posljedice i utjecaj na lokalno stanovništvo

Osim političkih sukoba, Riječka kriza imala je razoran utjecaj na lokalno stanovništvo. Gospodarska situacija u gradu bila je katastrofalna. Luka, koja je bila ključna za gradsko gospodarstvo, bila je gotovo potpuno zatvorena, a nezaposlenost je dosegla visoke razine. Stanovnici su se suočavali s nestašicom hrane i osnovnih potrepština, a mnogi su postali ovisni o humanitarnoj pomoći. Najranjivije skupine, poput siromašnih, posebno su patile, dok su bogatiji slojevi također osjetili posljedice rata i okupacije.

Knjiga "Riječka kriza: Život nakon Habsburške Monarhije" povjesničarke Dominique Kirchner Reill, daje poseban uvid u svakodnevni život građana Rijeke tijekom ovih turbulentnih godina. Autorica naglašava kako se ekonomska nesigurnost odrazila na sve slojeve društva, ali najviše na siromašne, koji su ovisili o sustavima pomoći i distribuciji hrane putem potrošačkih karti. Grad je bio prepun nezaposlenih, a stanovništvo je trpjelo zbog četiri godine rata i političke nesigurnosti.

Širi povijesni kontekst i implikacije

Riječka kriza nije bila samo lokalni sukob, već je odražavala šire probleme s kojima se Europa suočavala nakon raspada starih carstava. Nacionalistički pokreti, ekonomska nestabilnost i društvene promjene stvorili su plodno tlo za sukobe diljem kontinenta. Reill naglašava kako povijest Rijeke osporava uobičajene pretpostavke da je nacionalizam bio jedini pokretač problema u poslijeratnoj Europi. Ona ističe da je situacija u Rijeci bila rezultat kompleksne igre novca, prava i identiteta, gdje se nisu poštivala pravila, a novac je često dolazio iz nelegalnih izvora.

S druge strane, Michael Martens, dugogodišnji dopisnik lista *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, ističe kako Reillova knjiga nudi drugačiju interpretaciju riječke krize, proturječeći uvriježenom mišljenju da je cijeli grad bio obuzet D'Annunzijevim nacionalizmom. Ova perspektiva pomaže nam bolje razumjeti raznolike sile koje su oblikovale poslijeratni europski poredak i naglašava važnost alternativnih povijesnih puteva u razumijevanju tragedija dvadesetog stoljeća.

Riječka kriza ostaje važan povijesni trenutak za razumijevanje kompleksnih političkih, društvenih i gospodarskih dinamika u Europi nakon Prvog svjetskog rata. Grad Rijeka, sa svojim multikulturalnim nasljeđem i ključnim geopolitičkim položajem, postao je žrtva širih sukoba oko identiteta i teritorijalnih ambicija. Događaji iz razdoblja od 1918. do 1921. godine ne samo da su odredili budućnost ovog grada, već su postali simbolom izazova s kojima su se suočavale nove europske države.

Ivica Košak